

Glasoslovne značilnosti govora Koprive na Krasu (SLA T110)

Klara Šumenjak

Cobiss: 1.01

V prispevku je predstavljena fonološka ravnina kraškega govora vasi Kopriva na Krasu (točka 110 Slovenskega lingvističnega atlasa), in sicer inventar fonemov in prozodija, sledi predstavitev distribucije fonemov in njihov izvor ter umestitev koprivskega v podskupino kraških govorov.

Ključne besede: primorska narečna skupina, kraško narečje, govor Koprive na Krasu, fonološki opis, glasoslovje

Phonological characteristics of the Kopriva local dialect in the Karst region (SLA T110)

This article presents the phonological aspects of the local dialect used in the village of Kopriva in the Karst region (point 110 in the *Slovenian Linguistic Atlas*); specifically, its phonemes and prosody. This is followed by an outline of the phonemes' distribution and origin, and categorization of the Kopriva local dialect in the subgroup of Karst local dialects.

Keywords: Littoral dialect group, Karst dialect, Kopriva local dialect in the Karst area, phonological description, phonology

1 Govor Koprive na Krasu

Govor Koprive na Krasu spada v primorsko narečno skupino, natančneje v kraško narečje, ki se govori po zahodnem delu Krasa in v spodnji Vipavski dolini. Na vzhodu meji z notranjskim narečjem – meja poteka le nekaj kilometrov od Koprive. Prav zaradi (tega) stika z notranjščino prevladujejo nekateri še notranjski glasoslovni pojavi, kot so razvoj dolgega naglašenege *u > y*; cirkumflektiranega *o > u*; izglasnih *-e > -e* in *-o > -o*, nekaj pa je tudi takih, ki niso notranjski, npr. razvoj dolgega naglašenege *ě > ie* (Logar 1993: 127). Logar ugotavlja, da je »kraško narečje [...] drugotno, nastalo po prekrivanju starejše zahodnoslovenske (beneško-briške) narečne osnove z notranjskimi narečnimi prvinami« (Logar 1993: 127).

Najverjetneje se je prebivalstvo, ki je imelo že izoblikovano notranjsko narečje, širilo in naseljevalo na zahod z arhaično beneškoslovensko narečno osnovo, ki jo je nato po svoje spreminjalo. Samo tako je mogoče pojasniti, zakaj se v npr. v istem kraškem govoru za »isti psl. samoglasnik govorita po dva različna

zastopnika, npr. *a:/iɛ (i:ə)* za psl. *ɛ:*, le da sta navadno leksikalizirana [...] Posebnost kraških govorov so zastopniki nekaterih kratkih samoglasnikov: za kratka izglasna *-ɛ* in *-o* povsod govorijo *-ə* (*-i*) in *-u*, pri čemer se *-i* govori v položaju za mehkiimi soglasniki; za *-o* in *-e* pa se navadno govori *-o/-e*, ponekod pa tudi *-uo/iɛ*.« (Logar 1993: 127) Kraško narečje ima dinamičen poudarek, v večini primerov so naglašeni samoglasniki dolgi, razen v nekaterih primerih, ko ne poznajo različne kvantitete samoglasnikov (Logar 1993: 127–128). Koprivski govor ne pozna tonemskih in kolikostnih nasprotij na naglašanih zlogih. Nekatere tipične glasoslovne spremembe v koprivskem govoru so: sln. *ě, **ě-* > *iɛ*¹ (*m'liɛko* 'mleko', *'ciɛsta* 'cesta'), sln. *ō > *u* (*'nuč* 'noč', *'muč* 'moč', *'bux* 'bog'), sln. *ē, **ē-* > *iɛ* (*'liɛt* 'led', *'ziɛle* 'zelje'), sln. *ę, **ę-* > *iɛ* (*'piɛtək* 'petek', *'diɛtle* 'detelja'), sln. *ô > *uə* (*'xʉəja* 'hoja'), sln. *ǫ, *ǫ > *uə* (*'kʀʉəx* 'krog', *'rʉəbəc* 'robec', *'ɣʉəba* 'goba'), **-o* > *-o* (*m'liɛko* 'mleko', *'liɛto* 'leto'), **-q* > *-u* (Ted *'mizu* 'mizo', *'lipu* 'lipo') sln. *ū, **ū-* > *y* (*'lyč* 'luč', *'myxa* 'muha'), pred vzglasnima *o-* in *o-* se v koprivskem govoru pojavi protetični *u-* *'uayʉ* 'vogal', *uəb'liɛka* 'obleka', *'uakno* 'okno'), v govoru je ohranjen prvotni *j* pred vzglasnim *i-* (*'jəyla* 'igla', *'jəyra* 'igra'). Za konzonantizem je značilen tudi razvoj *g > ɣ* (*ɣ'vənt* 'obleka', *bla'ɣu* 'blago').

2 Fonološki opis

V prispevku so v obliki fonološkega opisa (tj. s fonološkim sistemom, distribucijo in izvorom fonemov) predstavljene glasoslovne značilnosti govora Koprive na Krasu (T110 Slovenskega lingvističnega atlasa).

2.1 Inventar

2.1.1 Samoglasniki

(a) Naglašeni

i		y		u
	iɛ			uə
	eɪ e		o	
		ɛ		
		ə		əɾ
		a		

¹ Glas *e* v drugem delu diftonga se različno realizira, lahko bolj *e*-jevsko, lahko bolj polglasniško, odvisno od informanta.

(b) Nenaglašeni

Prednaglasni

				u
	e		o	
		ə		
		a		

Neizglasni ponaglasni

				u
			o	
		ə		

Izglasni ponaglasni

i				u
	e		o	
		ɛ		
		ə		
		a		

2.1.2 Soglasniki

(a) Zvočniki

v			m
l	r	n	
j			ń

(b) Nezvočniki

p	b	f	
t	d		
c		s	z
č	ž	š	ž
k		x	γ

2.1.3 Prozodija

Naglas je mogoč na vseh besednih zlogih.

Koprivski govor ne pozna intonacijskih in kvantitetnih opozicij na naglašanih zlogih.

Naglašeni zlogi so daljši od nenaglašanih, a te dolžine tu ne označujem, ker je fonološko nerelevantna.²

Inventar prozodemov torej zajema naglašeno ('V) in nenaglašeno (relativno) kračino (V).

2.2 Distribucija

2.2.1 Samoglasniki

Diftongi nastopajo le pod naglasom.

Samoglasnik /i/ se praviloma ne pojavlja na začetku besede, ker kraško narečje ohranja prvotni vzglasni *j*- pred sprednjimi (tudi oslabeledimi) samoglasniki (tip *'jəyra* 'igra', *'jəməm* 'imam'; izjema so besede, prevzete iz knjižnega jezika, npr. ^o*'izola* 'Izola').

Pred vzglasnim *o*- in *u*- (tudi če sta oslabeleda) se je večinoma razvil protetični *u*- (npr. *'uakno* 'okno', *'uarəx* 'oreh', *uə'ku* 'oko', *uət* 'od', *uə'čitəlɲi* 'učitelji', *uə'čenci* 'učenci').

2.2.2 Soglasniki

Zvočnik /n/ ima pred mehkonebniki alofon *ŋ* (^o*'aŋyɛlka* 'Angelka', *'riŋka* 'prstan').

Zvočnik /v/ pred vokali nastopa kot [v] (*'vaɣa* 'tehtnica', *'vas* 'vas', redko kot *u* (*'uada* 'voda', *'uayu* 'vogal'), v položaju pred soglasnikom (zvočnikom ali nezvočnikom) in v izglasju se izgovarja kot *u* (*u'rata* 'vrata', *u'zet* 'vzeti', *u'stala* 'vstala', *do'mou* 'domov', *č'louk* 'človek', *'miuka* 'mivka').

Po onemitvi samoglasnikov lahko nastanejo geminate (*'immo* 'imamo', *'diŋɛllo* 'delalo').

Po zvonečnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku (*'nužək* 'nožek': *'noška* 'nožka, Red', *opxa'jilu* 'obhajilo'), zveneči nezvočniki ne nastopajo v izglasju, saj imajo tam svoje nezveneče pare (*'zit* 'zid' : *'zida* 'zida, Red', *'ruəp* 'rob' : *'ruəba* 'roba, Red', *'liɛt* 'led' : *lə'diɛnu* 'ledeno', *'uəbrəs* 'obraz' : *uəb'raza*, 'obraza, Red').

² V slovenski dialektologiji so prakse za označevanje kolikosti v kraških govorih različne: Logar (v: Ivić idr. 1981: 47–52) in Cossutta (2001) za Sv. Križ dolžin ne pišeta, Orožen 1981 (v: Ivić idr. 1981: 59–65) jih za Komen piše. Za Štanjel jih Logar (1993: 63) zapisuje, medtem ko jih za nekatere druge kraške govore v članku Pripombe k obsegu in karakteristiki kraščine in notranjščine v Ramovševih Dialektih (1996: 64–67) ponekod zapisuje, drugod pa ne.

2.3 Izvor

2.3.1 Samoglasniki

(a) Naglašeni

Izhajajoč iz izhodiščnega splošnoslovenskega fonološkega sistema (Logar 1981), so koprivski fonemi nastali takole:

i

< stalno dolgi *i*: ('*zit* 'zid', '*zima* 'zima')

< kratki akutirani *i* v nezadnjih besednih zlogih ('*lipa* 'lipa', '*riba* 'riba', '*žila* 'žila')

< *i* v prevzetih besedah ('*mašina* 'stroj', '*bərštu'lin* 'pražilnik za kavo')

< dolgi *ě* in kratki naglašeni *ě* v nezadnjih besednih zlogih pred *r* ('*vira* 'vera', '*mira* 'mera', '*z'vir* 'zver')

y

< redko stalno dolgi *u*: (starejše, morda le še idiolektalno) ('*lyč* 'luč', '*lypəm* 'lupim')

u

< stalno dolgi *u*: ('*luč* 'luč', '*lupəm* 'lupim') (novejše, verjetno pod vplivom knjižnega jezika)

< kratki akutirani *u* v nezadnjih besednih zlogih ('*k'ruxa* 'kruha, Red', '*kupa* 'kupa, Red')

< kratki naglašeni *u* v zadnjih besednih zlogih ('*k'ruux* 'kruh', '*kup* 'kup')

< cirkumfektirani *o* ('*nuč* 'noč', '*muč* 'moč', '*bux* 'bog', '*rux* 'rog', '*tə'ku* 'tako', '*kə'ku* 'kako', '*me'su* 'meso')

< kratki novoakutirani *o* ('*uə'truk* 'otrok, Rmn')

< *vo* zaradi asimilacije v dolgih zlogih (lahko preko *-vu-) ('*dujček* 'dvojček', '*us* 'voz', '*tuj* 'tvoj')

ĭę

< stalno dolgi *ě*: ('*m'lięko* 'mleko', '*s'vięča* 'sveča', '*mĭęx* 'meh')

< kratki akutirani *ě* v nezadnjih besednih zlogih ('*b'rięza* 'breza', '*cĭęsta* 'cesta', '*mĭęsto* 'mesto')

< cirkumfektirani *e* ('*lięt* 'led', '*sər'cĭę* 'srce', '*pięč* 'peč')

< kratki novoakutirani *e* ('*zĭęle* 'zelje', '*rięku* 'rekel', '*sĭędəm* 'sedem (7)')

< stalno dolgi *ę*: ('*pięt* 'pet', '*piętək* 'petek', '*zĭębe* 'zebe')

< kratki akutirani *ę* v nezadnjih zlogih ('*dĭętle* 'detelja', '*pok'liękənt* 'poklekiniti')

eĭ

< redko -*ě* ('*veĭ* 've, 3. os. ed. sed. *vedeti*', '*s'meĭ* 'sme, 3. os. ed. sed. *smeti*', '*d'veĭ* 'dve')

< redko -*e* ('*žeĭ* 'že')

< redko -*ę* ('*greĭ* 'gre')

< *ě* pred *s* ('*peĭsa* 'pesa', '*d'veĭstu* 'dvesto', '*meĭsla* 'mesila', '*uə'beĭsla* 'obesila')

ʉə

- < kratki novoakutirani *o* (*ʁʉəje* 'hoja', *ʁʉəše* 'noša')
- < stalno dolgi *o*: (*kʁʉəp* 'klop', *kʁʉəx* 'krog', *moʁʉəč* 'mogoč')
- < kratki akutirani *o* v nezadnjih zlogih (*ʁʉəba* 'goba', *ʁʉəče* 'toča')

e

- < sekundarno naglašeni *e* (*ʁʉəna* 'žena', *ʁʉəta* 'teta', *ʁʉəkla* 'rekla')
- < kratki novoakutirani *e* v zadnjem ali edinem besednem zlogu (*kʁʉəmet* 'kmet'), tudi v nedoločniku (*ʁʉənest* 'nesti')
- < kratki naglašeni *e* v zadnjih besednih zlogih (*ʁʉəzet* 'zet', *ʉʁʉəzet* 'vzeti')
- < *a* v zaprtem besednem zlogu (*pʁʉəse* 'prasec', *mʁʉəses* 'mráz')
- < *a* pred istozložnim *j* (*ʁʉəjece* 'jajce', *ʁʉədejte* 'dajte', *ʁʉədej* 'daj', *ʁʉəjejda* 'ajda', *ʁʉənej* 'naj'), izjemoma (morda idiolektalno ali novejšje, prevzeto iz knjižnega jezika) se realizira kot *a* (*ʁʉəkaj* 'kaj', *ʁʉəmajxən* 'majhen')

o

- < sekundarni naglašeni *o* (*ʁʉəkotu* 'kotel', *ʁʉəkoza* 'koza')
- < kratki novoakutirani *o* v zadnjem besednem zlogu (*ʁʉəkoš* 'koš')

a

- < kratki naglašeni *a* v nezadnjih besednih zlogih (*kʁʉərava* 'krava', *ʁʉəmati* 'mati')
- < dolgi *a* (*ʁʉədan* 'dan', *ʁʉəvas* 'vas', *ʁʉəlaš* 'laž')
- < kratki novoakutirani *a* v nezadnjem besednem zlogu (*ʁʉəmaše* 'maša', *ʁʉəsanje* 'sanje', *ʁʉəpasji* 'pasji')
- < stalno dolgi *a* (*ʁʉərat* 'grad', *pʁʉərax* 'prag', *bʁʉərada* 'brada')
- < vzglasni *o-*, ki dobi protezo (*ʉʁʉəakno* 'okno', *ʉʁʉəuaręx* 'oreh')
- < redko *e*, na primer v števniku/nedoločnem členu *en* (*ʁʉəadən* 'eden', *an* 'en', *ʁʉəanix* 'enih')

ę

- < kratki naglašeni *ę* v zadnjem ali edinem besednem zlogu, na primer v kratkih nedoločnikih (*mʁʉəlet* 'mleti', *pʁʉəlet* 'pleti')
- < redko kratki naglašeni *u* (*sʁʉəkęp* 'skupaj')

ə

- < kratki naglašeni *ə* v edinem besednem zlogu (*pʁəəs* 'pes', *vəəs* 'ves', *ʁəətšč* 'tešč')
- < kratki naglašeni *i* v edinem besednem zlogu (*nət* 'nit', *ʁətč* 'ptič', *nəč* 'nič')
- < kratki naglašeni *a* v edinem besednem zlogu (*bʁət* 'brat', *nəs* 'nas')
- < redko kratki naglašeni *ę* v zadnjem ali edinem besednem zlogu (morda idiolektalno) (*səm* 'sèm', *uʁmərt* 'umreti')
- < redko kratki naglašeni *u* (morda idiolektalno) (*kʁəx* 'kruh')
- < *ə* po posplošitvi naglasa iz nedoločnika (*pʁəʁməkənt* 'premakniti', *pəxənt* 'pahniti', *ʉʁəxənt* 'usahniti') v sedanjik, kjer je bil polglasnik pod novim akutom (*pʁəʁməkne* 'premakne', *pəxne* 'pahne', *ʉʁəxne* 'usahne')

(b) Nenaglašeni

Prednaglasni

u

< v zglasni *u-* (*u'γaŋka* 'uganka', *u'mərt* 'umret')

< *o* v nekaterih primerih, t. i. ojevsko ukanje (*pum'lat* 'pomlad', *pu'zimi* 'pozimi', *pu'viǰdət* 'povedati', *stu'ji* 'stoji')

e

< *e* (*ze'lēna* 'zelena', *be'siǰda* 'beseda', *ve'sela* 'vesela')

< *ě* (*le'noba* 'lenoba', *ple'nica* 'plenica', *le'vica* 'levica')

< *ę* (*me'su* 'meso', *pes'ti* 'pesti')

o

< redko, morda novejše, prevzeto iz knjižnega jezika *o* (*mo'γuəč* 'mogoč')

a

< *o* v nekaterih primerih, t. i. ojevsko (najverjetneje disimilatorično) akanje (*ka'kuš* 'kokoš', *γas'put* 'gospod')

ə

< *i* (*təš'či* 'tišči', *zə'dar* 'zidar', *pəš'čančək* 'piščanček')

< *u* (*šə'si* 'suši', *kləš'čavəncə* 'ključavnica', *lə'pina* 'lupina')

< *a* (*lə'si* 'lasje', *sə'ni* 'sani')

< *o* (*uə'ku* 'oko', *uət* 'od', *γə'lūəp* 'golob')

< redko *ě* (*lə'pu* 'lepo')

< redko *e* (*nə'bu* 'nebo')

Ponaglasni

u

< *u* (*pa'zduxa* 'pazduha', *'varux* 'varuh')

o

< *o* (*'lakota* 'lakota', *'razγor* 'razgon')

ę

< *ě* (*'ūaręx* 'oreh', *'vidęt* 'videti')

< redko *u* (*'triębęx* 'trebuh')

< *a* za palatalnim soglasnikom (*k'lečęt* 'klečati')

ə

< naglašeni *ə*, če je v bil v prednaglasnem zlogu tudi *ə* (*s'təbər* 'steber', *'čəbər* 'čeber')

< *ę* (*'pamət* 'pamet')

< *e* (*'nesəm* 'nesem', *'nesəmo* 'nesemo')

< *i* (*'γrabət* 'grabiti', *'xūədət* 'hoditi', *'nərdət* 'narediti')

< *a* (*'čē'biǰləm* 'čebelam' in pred istozložnim *u* < *l*, npr. *s'tiskəu* 'stiskal', *'piščəlka* 'piščalka')

< *o* (pred istozložnim *u* < *l*, npr. *'lastəuca* 'lastovica')

Izglasni

i

- < -i (*pər* 'xiši' 'pri hiši', *nə* 'nivi' 'na njivi')
- < -aj ('neki' 'nekaj', 'skori' 'skoraj', 'čaki' 'čakaj', 'z'miri' 'zmeraj')

u

- < -ŭ (*uayu* 'vogal'; v del. -l (*dəru* 'drl', *u'məru* 'umrl')
- < ŭ (*č'məru* 'čmrlj')
- < -ěl v del. -l (*xotu* 'hotel', *vjēdu* 'vedel')
- < -il v del. -l (*xodu* 'hodil', *dobu* 'dobil', *pəstu* 'pustil')
- < -el (*debu* 'debel')
- < -əl (*pəku* 'pekel')
- < -al (*čaku* 'čakal', *γ'liēdu* 'gledal', *po'mayu* 'pomagal')
- < -o v tožilniku psl. a-sklanjatve (*šulu* 'šolo', *xišu* 'hišo', *cyľcu* 'culico', *γ'lavu* 'glavo', *čičnu* 'ceno')

e

- < -e (*nese* 'nese', *teče* 'teče', *murje* 'morje')
- < -e (*tele* 'tele', *ž'rebe* 'žrebe')
- < -i v 3. os. ed. sed. glagolov na -iti -im in -eti -im (*xuəde* 'hodi', *nuəse* 'nosi'; *vide* 'vidi')
- < a po preglasu za (izvorno) palatalnimi soglasniki č ž š l' n j (*xiše* 'hiša', *maše* 'maša' *s'tele* 'stelja', *kūže* 'koža')
- < a pred j (*tomej* 'Tomaj', *kumej* 'komaj', *oc'podej* 'spodaj', *nekej* 'nekaj')

o

- < -o (*m'lięko* 'mleko', *lięto* 'leto')
- < redko -o v tožilniku psl. a-sklanjatve (*čeb'bięlo* 'čebelo', *kme'tijo* 'kmetijo', *k'ravo* 'kravo') (novejše, verjetno pod vplivom knjižnega jezika)

a

- < -a (*γ'lava* 'glava', *k'rava* 'krava')
- < izglasni kratki naglašeni a po umiku naglasa na prednaglasna kratka e in o (*žena* 'žena', *koza* 'koza') in na prednaglasni polglasnik (*s'təza* 'steza')
- < redko -a za (izvorno) palatalnimi soglasniki č ž š l' n j (*γ'ruča* 'gruča', *mula'rija* 'mularija') (novejše, verjetno pod vplivom knjižnega jezika)

ə

- < -e (Imn *ženə* 'žene', *mizə* 'mize')

2.3.2 Soglasniki

Soglasniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem splošnoslovenskem fonološkem sistemu, poleg tega pa:

(a) Zvočniki

ʋ

< /l/ v položaju za samoglasnikom (*'bʲeʋ* 'bel', *ka'zaʋc* 'kazalec')
 < /v/ v položaju za samoglasnikom (*do'moʋ* 'domov', *'miʋka* 'mivka') in (redko) v položaju pred *o* in *o* (*'ʋada* 'voda', *'ʋaʋu* 'vogal')
 < kot proteza pred *o-* (*ʋə'ku* 'oko', *'ʋət* 'od', *'ʋakno* 'okno', *'ʋarɛx* 'oreh')

l

< *l* (*k'ral* 'kralj', *k'luč* 'ključ', *lə'bʲeʋzən* 'ljubezen', *'ziʋe* 'zelje', *s'tiʋe* 'stelja')

ń

< *ń* z izjemo v položaju pred *i* in v primerih, ko se odraža kot *in* (*'ʋaʋən* 'ogenj', *s'kedən* 'skedenj', *'kamńe* 'kamenje')

j/ĭ

< kot palatalni element po razvoju *ń* v *in* (*'koĭn* 'konj', *'meĭn* 'manj'), zlasti v položaju ob velarih in postdentalih (*b'reĭn* 'brin', *'teĭnko* 'tanko', *'laĭnsko* 'lansko')³
 < redko kot prehodni *j* pred *s* (*'ʋaĭstər* 'oster')
 < redko kot prehodni *j* pred *ž* (*'jeĭžəš* (medmet) < ježuš 'Jezus')

r

< *r* v skupini *črě, *žrě (*č'rĭĕda* 'čreda', *č'rĭĕšnje* 'češnja', *ž'rebe* 'žrebe', *č'rĭĕš* 'čez')

(b) Nezvočniki

p

< *b* v izglasju in pred nezvenečim nezvočnikom (*'ruəp* 'rob', *ʋə'lʋəp* 'golob', *opxa-ĭjilo* 'obhajilo')

b

< redko v skupini *mr-* > *br-* (*bər'vinc* 'mravljinec')

f

< redko *h* (v besedi *hruška* in njenih tvorjenkah: *f'ruška* 'hruška', *f'ruškəʋc* 'hruškovec')
 < *p* prvotno najverjetneje zaradi posnemanja (*š'krofət* 'škropiti')⁴

t

< *d* v izglasju in pred nezvenečim nezvočnikom (*'liĕt* 'led', *ʋət'pərtə* 'odprta')

³ Ramovš 1924: 90, točka 5.

⁴ Ramovš 1924: 185.

ɣ

< g (*ɣ'lava* 'glava', *u'ɣan̩ka* 'uganka')

< v v sklopu *zv* v tvorjenkah iz *zvon-* (*z'ɣun* 'zvon', *z'ɣuəne* 'zvoni')

x

< x (*'xiša* 'hiša', *'m̩ɛx* 'meh')

< g v izglasju (*b'riɛx* 'breg', *'bux* 'bog')

s

< z v izglasju in pred nezvenečim nezvočnikom (*m'res* 'mráz', *p'las* 'plaz', *'koska* 'kozica')

š

< ž v izglasju in pred nezvenečim nezvočnikom (*'muš* 'mož', *'noška* 'nožka')

< s zaradi prekozložne asimilacije s š in ž (*'šuša* 'suša', *šə'sim* 'sušim', *š'lužba* 'služba', *šə'žana* 'Sežana')

< s pred *k* v nekaterih primerih (*š'kuərje* 'skorja', *škə'delca* 'skodelica', *'leška* 'leska')

z

< g kot ostanek narečne palatalizacije tipa praslovanske druge palatalizacije (*'bozɣa* 'bogeга', *d'ruzɣa* 'drugeга', *'tazɣa* 'takeга')

č⁵

< t' (*s'viɛče* 'sveča')

< tj (*t'riɛči* 'tretji')

< kj (*'neči* 'nekje', *'če* < *kje* < *tje* 'tja')

ž

< v izposojenkah (*reži'peto* 'modrček')

2.3.3 Naglas

Naglasne spremembe, do katerih je prišlo v kraškem narečju (torej tudi v koprivskem govoru), so relativnokronološko tele:⁶

– zgodnje daljšanje kratkih akutiranih samoglasnikov v nezadnjih besednih zlogih (tip **krāua* > **krāua*), npr.:

psl. **kūp̩* **kūpa* (a) > popsl. **kūp* **kūpa* > knj. sln. *kūp kupa*; kopr. *'kɛp* *'kupa*

psl. **potòk̩* **potòka* (a') > nar. sln. *potòk potòka*; kopr. *'potok pə'tuəka*

psl. **žāba* **žābɔ* (a) > popsl. **žāba* **žābɔ* > knj. sln. *žāba žābo*; kopr. *'žaba* *'žabu*

psl. **uòla* **uòlɔ* (a') > knj. sln. *vólja vóljo*; kopr. *'vʌle* *'vəulu*

psl. **lěto* (a) > popsl. **lěto* > knj. sln. *lěto*; kopr. *'liɛtu*

psl. **mýš̩b* **mýši* (a) > popsl. **mýš* **mýši* > knj. sln. *mīš mīši*; kopr. *'məš* *'miši*

⁵ Ohranila se je soglasniška skupina *šč* (*'jaščəm* 'iščem', *nə* *'təšče* 'na tešče').

⁶ O tem Šekli 2008: 19–36.

– umik naglasa s kratkega končnega samoglasnika na prednaglasno kračino (tip **ženû > *žena*), npr.:

(a) umik naglasa z odprtega končnega zloga:

psl. **kõnb *końa* > nar. sln. *kõnj konjã*, knj. sln. *kõnj kónja*; kopr. *'kojn 'konje*

psl. **ženà *ženò* (b) > nar. sln. *ženà ženò*, knj. sln. *žéna žéno*; kopr. *'žena 'ženu*

psl. **gorà *gòrò* (c) > nar. sln. *gorà gorò*, knj. sln. *góra gorò*; kopr. *'yora 'yoru*

psl. **rebrò* (b) > nar. sln. *rebrò*, knj. sln. *rébro*; kopr. *'rebro*

(b) umik naglasa z zaprtega končnega zloga:

psl. **potòkь (a'')*, **loněcb* > nar. sln. *potòk, lonàc*, knj. sln. *pótok, lónac*; kopr. *'potok, 'lonc*

– umik naglasa s kratkega končnega samoglasnika na prednaglasni polglasnik (tip **māglū > *māgla*), npr.: psl. **māglā *māglò* (b) > knj. sln. *māglā māglò / māgla māglo*; kopr. *'māyla 'māylu*

– mlajši naglasni umiki, npr.: sln. **uisòk* > kopr. *'vasok 'visok*, sln. **ropotāt* > kopr. *'ropotāt 'ropotati* oz. umik naglasa s končnega kratkega naglašenega odprtega in zaprtega zloga na prednaglasni zlog (*'zācnəm 'začnem*, *'uətrək 'otrok*)

2.4 Izguba glasov

2.4.1 Samoglasniki

Prednaglasni

i

– *i* v predponi *pri-* (*pər 'pri*, *pər'nesi 'prinesi*, *pərpe'lali 'pripeljali*, *'pəršu 'prišel*)

– *i* skupaj z *j* v nekaterih oblikah besede *imeti* (*'mijēla 'imela*)

u

– *u* v prednaglasnih zlogih zlasti ob zvočniku *r* (*dər'žina 'družina*, *dər'yači 'drugače*), redko drugod (*'buštvo 'uboštvo*)

Ponaglasni

i

– *i* v priponah *-inja* (*'kuxna 'kuhinja*), *-ica* (*'culca 'culica*, *kə'pičlca 'kapelica*)

ɛ

– redko *ɛ* (*'zajc 'zajec*)

a

– redko *-a-* v glagolskih priponah (*'immo 'imamo*, *'dičello 'delalo*)

ə

– ponaglasni *ə* v priponi *-ək*, *-ac*, če pred njo ni soglasniškega sklopa (*'kosc 'kosec*, *'konc 'konec*, *pos'tank 'postanek*), toda *pəš'čančək* 'piščanček'

Izglasni*i*

- *i* v Ied določne oblike prid. (*'tist* 'tisti')
- v nedoločniku (*'dijelät* 'delati', *'žvet* 'živeti', *'kupet* 'kupiti')

2.4.2 Soglasniki*p*

- v soglasniškem sklopu *pt* (*'táč* 'ptič', *'tičak* 'ptiček')

t

- v soglasniškem sklopu *dp* (*'poplet* 'podplat')

3 Sklep

Fonološki opis govora Koprive na Krasu lahko pripomore k boljšemu poznavanju zelo razčlenjenega in še premalo raziskanega kraškega narečja. Ravno zaradi njegove neposredne bližine z notranjskim narečjem⁷ je opis tega govora še toliko pomembnejši, saj je lahko osnova za natančnejšo umestitev koprivskega govora v podskupino kraških govorov in za ugotovitev števila notranjskih prvin v tem krajevem govoru.

Preglednica 1: Vokalni sistem krajevnega govora Koprive med sosodnjimi govori (po Šekli 2009)

Izhodiščno splošnoslovensko		*ě	*ě-	*ō	*ō-	*ē	*ē-	*ē̄	*ē̄-	*ō̄	*ō̄-
beneško-kraška narečna ploskev		*ie	*ie	*uo	*ō	*ē	*ē	*ē̄	*ē̄	*ō̄	*ō̄
nadiško	Špeter	iē	iē	uō	o:	e:	e:	e:	e:	o:	o:
tersko	Subid	iē	iē	uō	o:	ē:	ē:	ē:	ē:	o:	o:
briško	Šmartno	iē	iē	uō	uō	e:	e:	a:	a:	o:	o:
banjško	Podlešče	iē	iē	uo	uo	iē:	iē:	iē:/a:	iē:/a:	o:	o:
kraško	Miren	i:ə	i:ə	u:ə	u:ə	i:ə	i:ə	i:ə/a:	i:ə/a:	u:ə	u:ə
kraško	Dornberk	i:ə	i:ə	u:ə	u:ə	i:ə	i:ə	i:ə	i:ə	u:ə	u:ə
kraško	Komen	iē:	iē:	u:	uō:	iē:	iē:	iē:	iē:	u:	u:
kraško	Kopriva	iē	iē	u	uə	iē	iē	iē	iē	uə	uə
dolenjska narečna ploskev		*ej	*ej	*ū	*uo	*ie	*ie	*ie	*ie	*uo	*uo
notranjsko	Hrušica	e:i	e:i	u:	uo	ie	ie	ie	ie	uo	uo

Vir: Šekli 2009, s podatki o Koprivi dopolnila Klara Šumenjak.

⁷ O notranjskem narečju gl. Škofic 2006.

Literatura

- Cossutta 2001 = Rada Cossutta, *Narečna podoba Križa pri Trstu*, Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko – Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije, 2001.
- Ivič idr. 1981 = Pavle Ivič idr., *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 1981.
- Logar 1993 = Tine Logar, *Slovenska narečja*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1993.
- Logar 1996 = Tine Logar, *Dialektološke in jezikovno-zgodovinske razprave*, Ljubljana: ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, 1996.
- Ramovš 1924 = Fran Ramovš, *Historična gramatika slovenskega jezika 2: konzonantizem*, Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1924 (Znanstveno društvo za humanistične vede v Ljubljani, Dela I/2).
- Šekli 2008 = Matej Šekli, Naglasni sestav govora vasi Jevšček pri Livku nadiškega narečja slovenščine v luči relativne kronologije slovenskih naglasnih pojavov, v: *Škrabčeva misel VI: zbornik s simpozija 2007*, ur. Jože Toporišič, Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica, 2008, 19–36.
- Šekli 2009 = Matej Šekli, Merila določanja mej med slovenskimi narečji in podnarečji, v: *Slovenska narečja med sistemom in rabo*, ur. Vera Smole, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2009, 291–318.
- Škofic 2006 = Jožica Škofic, Krajevni govor Dolnje Košane, v: *Dolnja Košana in okolica: študije, dokumentarna in literarna besedila*, ur. Marjan Dolgan, Celje: Celjska Mohorjeva družba, 2006, 337–359.

Phonological characteristics of the Kopriva local dialect in the Karst region (SLA T110)

Summary

This article presents the phonological characteristics of the local dialect in the village of Kopriva in the Karst region (point 110 in the *Slovenian Linguistic Atlas*) in the form of phonological descriptions (i.e., including the phonological system, distribution, and origin of phonemes). The Kopriva local dialect is part of the Littoral dialect group; specifically, the Karst dialect, which is spoken in the western Karst region and in the lower Vipava Valley. To the east it borders the Inner Carniolan dialect, with the border only a few kilometers from Kopriva. This local dialect does not have pitch and length oppositions on accented syllables.

Some typical phonological changes in the Kopriva local dialect include the following: Sln. * $\bar{e}$, * $\bar{e}^-$ > $i_{\bar{e}}$ (*m'li $\bar{e}$ ko* 'milk', *'ci $\bar{e}$ sta* 'road'), Sln. * $\bar{o}$ > u (*'nuč* 'night', *'muč* 'power', *'bux* 'God'), Sln. * $\bar{e}$, * $\bar{e}^-$ > $i_{\bar{e}}$ (*'li $\bar{e}$ t* 'ice', *'zi $\bar{e}$ le* 'cabbage'), Sln. * $\bar{e}$, * $\bar{e}^-$ > $i_{\bar{e}}$ (*'pi $\bar{e}$ tək* 'Friday', *'di $\bar{e}$ tle* 'clover'), Sln. * $\bar{o}$ > $u_{\bar{o}}$ (*'xu $\bar{a}$ ja* 'walk'), Sln. * $\bar{o}$, * $\bar{o}^-$ > $u_{\bar{o}}$ (*'kr $\bar{u}$ ax* 'circle', *'ru $\bar{a}$ b $\bar{e}$ c* 'handkerchief', *'yu $\bar{a}$ ba* 'mushroom'), *- $\bar{o}$ > - $\bar{o}$ (*m'li $\bar{e}$ ko*

‘milk’, *lǐęto* ‘year’), *-ǫ > -u (acc. sg. *mizu* ‘table’, *lipu* ‘linden’) Sln. *ū, *û- > *y* (*lǐč* ‘light’, *myxa* ‘fly’), prothetic *u*- appears before initial *o*- and *o*- in the Kopriva local dialect *uayu* ‘corner’, *uob’lǐęka* ‘clothes’, *uakno* ‘window’, which also retains the original *j* before initial *i*- (*jǎyla* ‘needle’, *jǎyra* ‘play’). The consonant system is also characterized by the development of *g* > *γ* (*γ’vǎnt* ‘clothes’, *bla’yu* ‘fabric’).